Naapuriapurinki

– opas kyläauttajille

SISÄLLYS

Mikä on kriisi? 4

Miten kriisiapu eroaa perinteisestä naapuriavusta? 6

Kuka kelpaa auttajaksi rinkiin? 7

Esimerkkejä kriisitilanteista ja lähiavun järjestämisestä 9

Kyläauttajan eettiset pelisäännöt 10

Naapuriapuringin rakenne 12

Apua omissa verkostoissa 14

Kyläauttajien kouluttaminen 16

Haasteita kyläauttamisessa 18

Liitteet 22

Julkaisun kuvat:
Kansi Margaretha Lindholm/Vastavalo.fi, s. 4 *Yhteishenkeä suoretkellä* Pertti Harstela/Vastavalo.fi, s. 7 *Huolenpitoa ja rakkautta...* Marianne Saari/Vastavalo.fi, s. 8 *Lätäkön äärellä* Mikko Paartola/Vastavalo.fi, s. 11 *Väinö 85 v. tänään* Ville Paganus/Vastavalo.fi, s. 14 *Läheisen kosketus* Riitta Weijola/Vastavalo.fi, s. 17 *Lumenkolaaja* Jari Kurvinen/Vastavalo.fi, s. 19 *Talven varalle* Vuokko Kihlanki-Hirvonsalo/Vastavalo.fi, s. 20 *Tiski* Margaretha Lindholm/Vastavalo.fi, s. 21 *Uunin lämmitys* Tarja Hoikkala/Vastavalo.fi

Naapuriapurinki – opas kyläauttajille

ISBN 978-952-5626-20-9

Toimittanut: Outi Tikkanen, painopaikka: Sälekarin Kirjapaino Oy, Somero 2011

Lukijalle

Kyläyhteisöissä on aitoa välittämistä ja kiinnostusta toisten arkista hyvinvointia kohtaan. Yleensä tiedetään keitä kylässä asuu, mitä työtä ihmiset tekevät ja minkälaista elämänvaihetta naapurit suurin piirtein elävät. Pienessä yhteisössä ihminen tulee nähdyksi arkiaskareineen ja liikkeineen, myös silloin kun kohtaa elämässään haasteita. Samassa yhteisössä eläminen mahdollistaa paremmin avun tarpeen havaitsemisen ja siihen reagoimisen.

Suomen Kylätoiminta ry:n Kylä auttaa ja välittää kriisissä –hankkeessa 2009-2011 on kokeiltu naapuriavun organisointia kyläläisten tueksi ongelmatilanteissa. Tavoitteena on ollut kouluttaa kyliin vapaaehtoisia yhteyshenkilöitä, joilla olisi tarvittaessa valmiuksia organisoida apua kyläläisten tueksi kriisitilanteissa joko toisten kyläläisten avulla tai ammattiapua hyödyntäen.

Kyläläiset voivat ennakoida ja parantaa valmiuksiaan kohdata oman yhteisön haastavia tilanteita. Yksi tapa on koota oman kylän vapaaehtoisauttajista ***naapuriapurinki***, joka tarjoaa kylässä asuville konkreettista arjen apua ja tukea äkillisissä kriisitilanteissa. Kriisillä tarkoitetaan tässä tapauksessa yllättävää ja äkillistä haastavaa tilannetta, minkä kuka tahansa kyläläinen voi joutua elämässään kohtaamaan ilman että on aikaa valmistautua.

Naapuriapuopas kyläauttajille on koottu *Kylä auttaa ja välittää kriisissä* –hankkeessa 2009-2011. Sen tarkoituksena on antaa yhdenlainen malli siitä, miten kyläläiset voivat organisoida arjen apua ja tukea toisilleen omassa kyläyhteisössään.

Mikä on kriisi?

Ihmiset joutuvat kohtaamaan elämänsä aikana erilaisia kriisejä. Kriisillä tarkoitetaan elämänkulussa tapahtuvaa huomattavaa muutosta, mikä haastaa yksilön selviytymiskeinot ja aiheuttaa ihmiselle psyykkistä kuormaa. Osa kriiseistä on ennakoitavia ja niihin voi jotenkin valmistautua. Esimerkkinä näistä ovat vaikkapa lapsen saaminen, lapsen kotoa poismuuttaminen, eläkkeelle jääminen tai uudelle paikkakunnalle muuttaminen.

Joskus muutos tulee puun takaa, yllättäen, eikä mieli ehdi ennakoida ja työstää sitä millään tavalla etukäteen. Tällaisia ovat luonteeltaan ns. traumaattiset kriisit. Esimerkkinä näistä ovat äkillinen läheisen kuolema, oma vakava sairastuminen, tulipalo, työsuhteesta irtisanominen, joskus avioero jne. Yleensä mielen reaktiona tällaiseen voimakkaaseen epämiellyttävään kokemukseen on aluksi sokki ja järkytys, vasta sen jälkeen alkavat varsinaiset reaktiot. Sokki kestää yleensä tunteja tai muutamia päiviä (kuva 1). Traumaattisen kokemuksen jälkeen elämä ei palaa samanlaiseksi kuin ennen, mutta ihminen yleensä selviää ikävästä kokemuksesta läheisten, ystävien ja naapurien avulla. Osa voi tarvita tuekseen myös ammattiapua.

”Muistelen kipua. Sitä kauheaa ensikipua, kun kuulee ensimmäisen kerran siitä, mitä on tapahtunut. Ensin tulee lyönti ja sitten kestää ajattoman ajan ennen kuin se alkaa tuntua. Ja sitten se tuntuukin niin, että sitä ei ymmärrä. Siihen isketään menneen ja tulevan raja.”

Johanna Ervast: Jäähyväisten jälkeen, Paasilinna 2009.

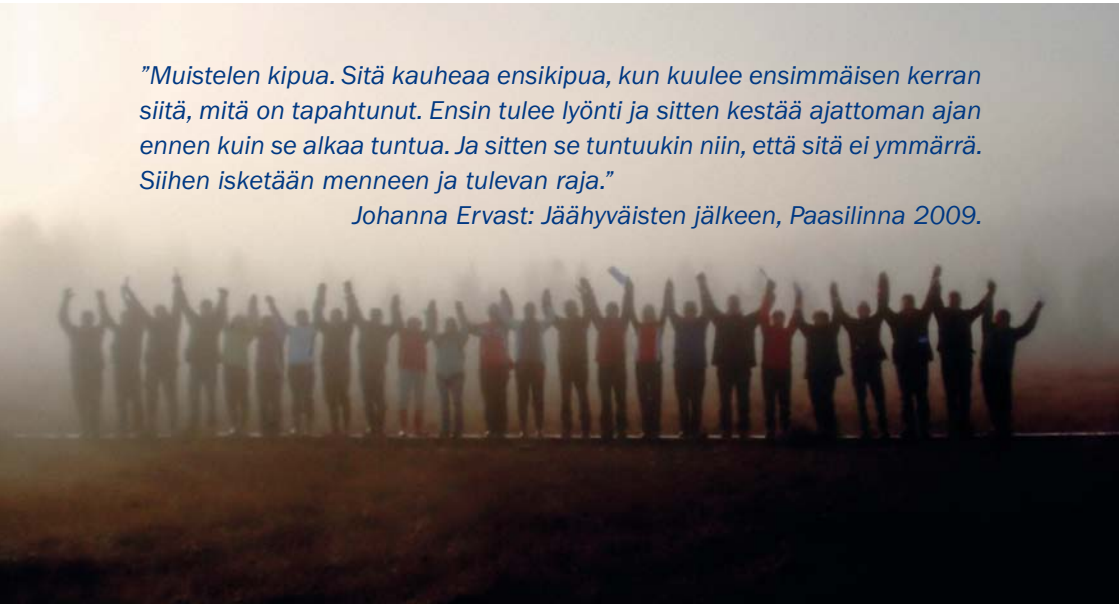

”Vaikeana hetkenä olen myös usein sattumalta törmännyt vanhaan ystävään tai tuttavaan, joka on uskaltanut kysyä mitä kuuluu. Nuo kaksi sanaa. Ja rohjennut jäädä kuuntelemaan, mitä kerron.”

Johanna Ervast: Jäähyväisten jälkeen, Paasilinna 2009.

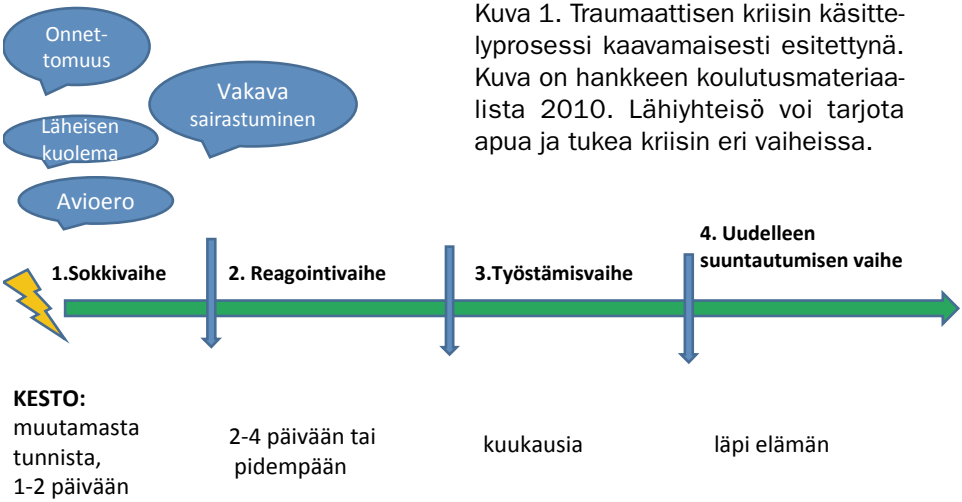

Kuva 1. Traumaattisen kriisin käsittelyprosessi kaavamaisesti esitettynä. Kuva on hankkeen koulutusmateriaalista 2010. Lähiyhteisö voi tarjota apua ja tukea kriisin eri vaiheissa.

Kolmen ensimmäisen vuorokauden ajan mieli on auki ja järkytyksen kokenut on halukas puhumaan kokemuksistaan. Siksi **kriisiavun kanssa ei pitäisi odotella, vaan kriisin kohdanneen kyläläisen luo mennään viipymättä!**

Jokainen voi joutua jopa useita kertoja elämässään tilanteeseen, missä hänen tulisi olla tukena ihmiselle, jota on kohdannut jonkin traumaattinen kokemus. Tätä varten tarvitaan psyykkisen ensiavun taitoja. Näitä taitoja tarvitaan paljon useammin kuin fyysisen ensiavun osaamista. Taitoja tarvitaan esimerkiksi tilanteessa, jossa joudutaan kohtamaan juuri menetyksen kokenut naapuri tai kyläläinen.

Monet kyläläiset toimivat tiedostamattaan viisaasti kriisitilanteissa, sillä useat taidot siirtyvät ihmiseltä toiselle ja rakentuvat kylä- ja perhekulttuureissa. Taitoja on silti syytä opetella ja niiden merkityksestä on hyvä muistuttaa, sillä yhteisöllisen viisauden ja vanhojen hyvien käyttäytymistapojen siirtyminen ei ole nykyään kylissäkään itsestään selvää. Lähiyhteisö voi kuitenkin olla keskeisessä roolissa, kun järkyttynyt mieli työstää kokemaansa ja yrittää päästä kiinnittymään uuteen, kuperkeikkaa heittäneeseen arkeensa. ■

Miten kriisiapu eroaa perinteisestä naapuriavusta?

Kyläkulttuuriin kuuluu, että toista kyläläistä autetaan silloin tällöin pyyteettömästi naapuriavulla. Kriisiavun antamisessa on perinteisen naapuriavun piirteitä, mutta siinä on myös selvät eroavaisuutensa. Esimerkiksi kriisiapua tarjotaan kaikille kylässä asuville, olipa kriisin keskelle joutunut kuka tahansa, vähän tutumpi tai tuntemattomampi. Sen sijaan tavallinen naapuriapu toimii yleensä tuttujen kesken.

Kyläpohjaista kriisiapua tarjotaan aktiivisesti haasteellisessa tilanteessa oleville kyläläisille. Kun kuulee esimerkiksi jonkun juuri menettäneen perheenjäsenen, reagoidaan asiaan ottamalla yhteyttä surukotiin. Kriisiin joutunut huomioidaan heti ja tarjoudutaan olemaan läsnä tai saavutettavissa. Asia selvitetään vähintäänkin puhelinsoitolla tai mieluummin vierailemalla. Yksinkertaisimmillaan avun antaminen voi olla kahvikupillisen nauttiminen toisen kyläläisen seurassa, ruuanlaitto tai läsnä olemista.

Kriisiavun on oltava luotettavaa, myötäelävää ja kunnioittavaa toisen ihmisen kohtaamista ja auttamista. Kyläyhteisöissä vaitiolon tärkeys on erityisen helppo ymmärtää. Vapaaehtoisrinki, jonka avunannot lähtevät hyvinä tarinoina eteenpäin kyläraitille, tekee itsestään nopeasti tarpeettoman ja kyläläisten silmissä vieroksutun ”auttajaryhmän”. Kukaan ei halua tulla autetuksi, jos ei voi luottaa auttajien vaitioloon. Hyvä naapuri toimii samalla periaatteella.

Kriisiapu on ennalta mietittyä. Naapuriapua kylässä organisoiva vetäjä on saanut koulutusta tehtäväänsä ja tietää miten ryhmän toimintaa tulisi ohjeistaa ennen auttamistyötä. Ryhmä toimii ennalta sovittujen sääntöjen mukaan, eikä omien hetkellisten oivallusten innoittamina. Kaikille on selvää, kuka vastaa ringin toiminnasta, kutsuu muita apuun tai kuka ottaa yhteyden kriisin kohdanneeseen. Selkeät yhdessä sovitut toimintatavat helpottavat kaikkien auttajien toimimista.

Kriisiapua tarjoava naapuriapurinki tiedottaa aktiivisesti olemassa olostaan ja toiminnastaan. Rinki on kyläläisille näkyvä ja luotettava vapaaehtoisten ryhmä, jonka puoleen voi kääntyä tarpeen tullen kuka tahansa kyläläinen. Ringin vetäjän yhteystiedot on hyvä olla helposti löydettävissä kylän ilmoitustaululla, yhdistyksen nettisivuilla tai jossakin muussa näkyvässä paikassa. Säännöllinen tiedottaminen pitää asiaa kyläläisten mielissä ja ennalta ehkäisee vääristyneitä mielikuvia ringin toiminnasta. ■

Kuka kelpaa auttajaksi rinkiin?

Naapuriapuringin jäseneksi kelpaa tavallinen, myötäelävä kyläläinen, joka ei itse ole ongelmainen. Auttajalla voi olla omia kriisejä koettuna, mutta omista kriiseistä saisi olla jonkin verran aikaa ennen kuin kannattaa kohdistaa omaa auttamishaluaan muihin. Jos itse elää keskellä oman elämänsä haasteita, kannattaa omat voimavarat kohdistaa itsensä ja lähipiiriinsä auttamiseen.

Auttamaan ryhtyvällä on tarpeen olla jonkin verran vapaata aikaa käytettäväksi toisen auttamiseen. Kriisiauttaminen on lyhytkestoista ja tilapäistä auttamista. Tavoitteena on tukea autettavan omien voimavarojen käyttöönottoa. Auttajan on oltava myös luotettava myötäeläjä. Auttaja ei voi olla liian utelias, toisten ihmisten tarinoiden kertomisesta nautintoa saava henkilö. Ringissä toimivan on osattava pitää auttamistyössä kuullut tarinat itsellään. Usein kriisissä olevan ihmisen kohtaamisessa perustaito on luotettavan kuuntelijan ja läsnäolijan rooli. ■

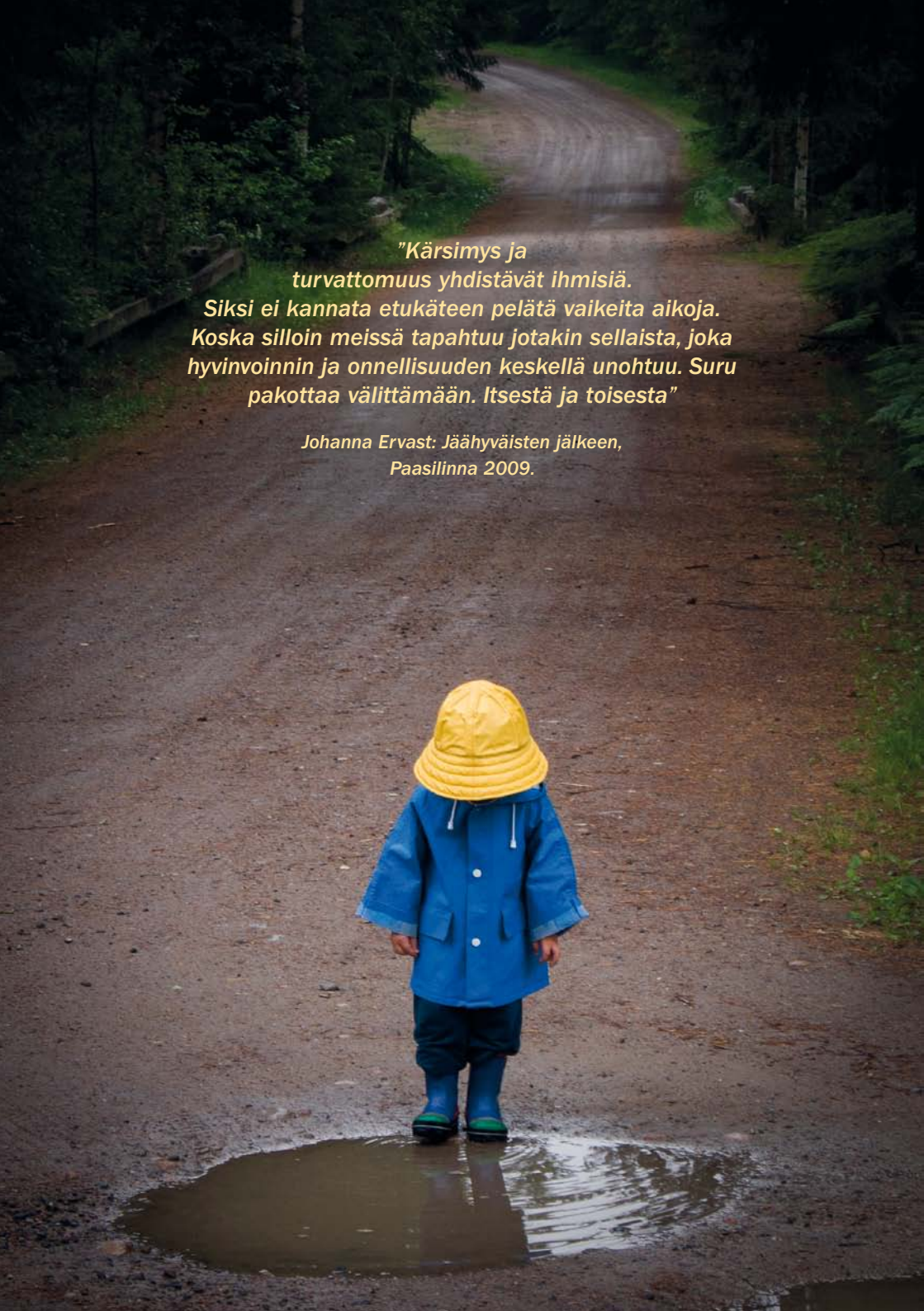

”Kärsimys ja turvattomuus yhdistävät ihmisiä. Siksi ei kannata etukäteen pelätä vaikeita aikoja. Koska silloin meissä tapahtuu jotakin sellaista, joka hyvinvoinnin ja onnellisuuden keskellä unohtuu. Suru pakottaa välittämään. Itsestä ja toisesta”

Johanna Ervast: Jäähyväisten jälkeen, Paasilinna 2009.

Esimerkkejä kriisitilanteista ja lähiavun järjestämisestä

Usein kriisit näyttäytyvät läheltä katsoen hyvin selvänä ja konkreettisena avun tarpeena. Moni meistä haluaa pärjätä viimeiseen asti omillaan. Ketään ei vaivata, jos ei ole aivan pakko. Tässä kuvauksia erilaisista kiperistä tilanteista, joita on todellisuudessa tapahtunut ja joissa on autettu naapuriavulla. Joitakin yksityiskohtia on muutettu ja tilannekuvauksia sekoitettu jottei tilanteet olisi tunnistettavissa.

Esimerkki 1: Keski-ikäinen työssäkäyvä, yksinasuva henkilö vaurioittaa selkänsä tapaturmassa. Henkilö on sairaalassa muutaman päivän, jonka jälkeen hänet toimitetaan kotiin toipumaan. Tapaturmasta seuraa usean kuukauden sairausloma. Lapset asuvat satojen kilometrien päässä, eikä lähellä ole sukulaisia. Henkilö pääsee vessaan omin avuin, mutta ei voi istua, kumartaa, nostaa, pukea, hakea postia, käydä apteekissa tms. Seisominen onnistuu jonkin aikaa. Apua tarjotaan ja annetaan mm. lumitöiden tekoon, postin hakuun ja postitusapuun, nettikaavakkeiden täyttöön (KELA:n lomakkeet) ja asiointiapuun.

Esimerkki 2: Uupuneet, univelkaiset pienen lapsen vanhemmat, joiden avuntarve on ilmeinen. Vanhemmat ja sisarukset kaukana, sukulaiset auttavat, minkä voivat, mutta unen tarve on saatua apua suurempi. Perhetilanne kiristyy vaikeaksi molempien vanhempien väsymyksen takia. Apua tarjotaan järjestämällä lapsenhoitoa vanhempien väsymyksen poistamiseksi.

Esimerkki 3: Lapsi havaitaan toistuvasti ulkona myöhään illalla kuljeksimassa. Kodissa tiedetään olevan ajoittain runsasta päihteiden käyttöä. Tilanteeseen puututaan. Lapsella on nälkä ja hän turvautuu aikuiseen. Lapsen kanssa jutellaan ja hänelle tarjotaan ruokaa ja yöpyminen tutussa naapurissa. Aamulla on aikuisten välinen keskustelu selvinneen vanhemman kanssa. Myöhemmin tehdään lastensuojeluilmoitus tilanteiden toistuessa.

Esimerkki 4: Yksinelävälle henkilölle tehdään leikkaus, joka vie hänet pyörätuoliin kahdeksi kuukaudeksi. Hän tarvitsee apua kaikessa muussa paitsi vessakäynneissä. Henkilö saa osan avusta palveluseteleinä, mutta avuntarve on kuitenkin suurempi. Henkilö kysyy itse apua kodinhoitoon, asiointiin ja peseytymiseen. Tilanne helpottuu, kun henkilö pääsee pyörätuolistaan ja voi paremmin auttaa itseään.

Kyläauttajan eettiset pelisäännöt

Vapaaehtoistyötä tehdään aina vapaasta omasta tahdosta. Kylässä ei kannata lähteä muodostamaan naapuriapurinkiä, jos organisoituun auttamiseen halukkaita ja kiinnostuneita ihmisiä ei ole. Vaikka auttamisen tarvetta olisi, ketään ei silti maanitella, painosteta ja yritetä velvoittaa ringin jäseneksi.

Vapaaehtoistyön luonteeseen kuuluu, että siitä ei makseta palkkaa. Auttajan palkka voi olla toisen auttamisesta saatu hyvä mieli, ravitseva keskusteluhetki, itsensä tarpeelliseksi tunteminen, oppimisen kokemus tms. Yleensä vapaaehtoistyötä organisoiva yhdistys maksaa vapaaehtoisille koulutukseen osallistumisesta, jos siitä koituu kustannuksia, tai palkitsee järjestämällä vapaaehtoisille silloin tällöin virkistymisen mahdollisuuksia.

Vapaaehtoisilla on oltava myös mahdollisuus keventää omaa mieltään, jos auttamisesta tulee itselle kuormittavaa tai auttamisesta nousee kysymyksiä, joihin kokee tarvitsevansa muiden näkemystä. Yleensä tämä hoidetaan kokoontumalla säännöllisesti toiminnan ohjaukseen jonkun vapaaehtoistyötä organisoivan henkilön kutsumana. Ringin yhteyshenkilön olisi hyvä miettiä mitä valmiita vapaaehtoisverkostoja kyläläisten lähellä olisi, joihin myös muodostunut kylärinki voisi mahdollisesti liittyä, jotta toiminnalle löytyisi tukea muustakin kuin omasta yhdistyksestä. Monissa seurakunnissa ja kolmannen sektorin järjestöissä kaivataan uusia vapaaehtoisia. Kylässä aktivoitunut vapaaehtoisten ryhmä voi saada ohjauksellista tukea ja kokoontumistilaa esimerkiksi paikalliselta seurakunnalta.

Naapuriapuringin ei ole tarkoitus korvata ammattityötä. Naapuriapuringissä mukana oleva on maallikon roolissa. Tarkoitus on auttaa kriisin kohdannutta kyläläistä arkitilanteissa. Tavallisen ihmisen taidot ja tiedot useimmiten riittävät arkitason auttamistyössä. Maallikon on kuitenkin tiedostettava oman auttamisensa rajallisuus. Jos auttaja epäilee, että naapuriapu ei ole autettavalle riittävää, kannattaa häntä rohkaista hakemaan ammattiapua. Kyläläisten antaman avun on tarkoitus olla lyhytkestoista, toisen omia voimavaroja tukevaa auttamista, ei kotipalvelun tai ammattiterapeutin työtä korvaavaa.

Vapaaehtoisen auttamisen on oltava suvaitsevaa, tasa-arvoista ja puolueetonta. Suvaitsevaisuus tarkoittaa yksinkertaisimmillaan toisen ihmisen kohtaamista siten, ettei kohtaamisen

vaatimuksensa ole samankaltaisuus auttajan kanssa. Toisen auttamiseen ei kuulu oman maailmankatsomuksen tai omien ratkaisumallien tarjoaminen, vaikka se auttajasta tuntuisikin joskus kovin houkuttelevalta. Puolueettomuus tulee kyläauttamisessa helposti haasteelliseksi erityisesti ihmissuhde- ja perhekriiseissä. Auttajan kannattaa olla mahdollisimman maltillinen omissa kannanotoissaan eikä valita puolia tai etsiä syyllisiä.

Naapuriapuringissä toimivan on sitouduttava vaitioloon. Jokaisen rinkiläisen kanssa käydään ennen auttamistyöhön ryhtymistä läpi kyläauttajan eettiset periaatteet (liite 1) ja auttajaksi haluavalta pyydetään allekirjoitettu sitoumus asiasta (liite 2). Jos jokin asia mietityttää tai puhututtaa, voi asiaa puida ringin tapaamisissa. Jos vapaaehtoinen haluaa lopettaa ringissä toimimisensa, vaitiolo sitoo tämän jälkeenkin. Joskus vaitiolo vaatii kykyä olla hiljaa tilanteissa, joissa voisi itsellä olla toisenlaista tietoa asiasta jaettavana. Kyläkulttuureihin voi liittyä toisten kyläläisten asioista puhuminen ilman tarkempaa tietoa. Tämä kulttuuri saa edelleen elää kylissä, mutta se ei kelpaa toimintamalliksi vapaaehtoisille. ■

Naapuriapuringin rakenne

Ringin voi muodostaa yksinkertaisimmillaan kaksi tai kolme kyläläistä (kylän koosta riippuen), joista vähintään yksi on saanut vapaaehtoistyön tekemiseen suunnattua koulutusta (kuva 2). Mitä useampi henkilö rinkiin saadaan, sen kattavammin kylässä voidaan avuntarpeeseen vastata. Yksikin koulutettu vapaaehtoinen on parempi kuin ei mitään, mutta yksinään toimivan on verkostoiduttava osaksi jotain muuta vapaaehtoisryhmää.

Ringille valitaan auttajien keskuudesta vastuuhenkilö tai vetäjä, ja tälle varahenkilö. Yhdessä kannattaa miettiä, annetaanko kaikki keskeiset tekemiset vastuuhenkilöille vai voisiko tehtäviä jakaa, ettei alkuinnostus muutu nopeasti väsymiseksi. Esimerkiksi tiedottajana voi toimia ringin varahenkilö tai joku muu, jolle se taitojen puolesta luontevimmin sopii.

Auttajien on tärkeä myös saada toisten auttajien tuen lisäksi toiminnanohjausta ja koulutusta, jotta rinki ei lakkaisi toimimasta. Yksin ja irrallaan toimivalla vapaaehtoisporukalla on taipumus väsyä tai lopettaa auttamistyö kokonaan. Muista saa sytykettä!

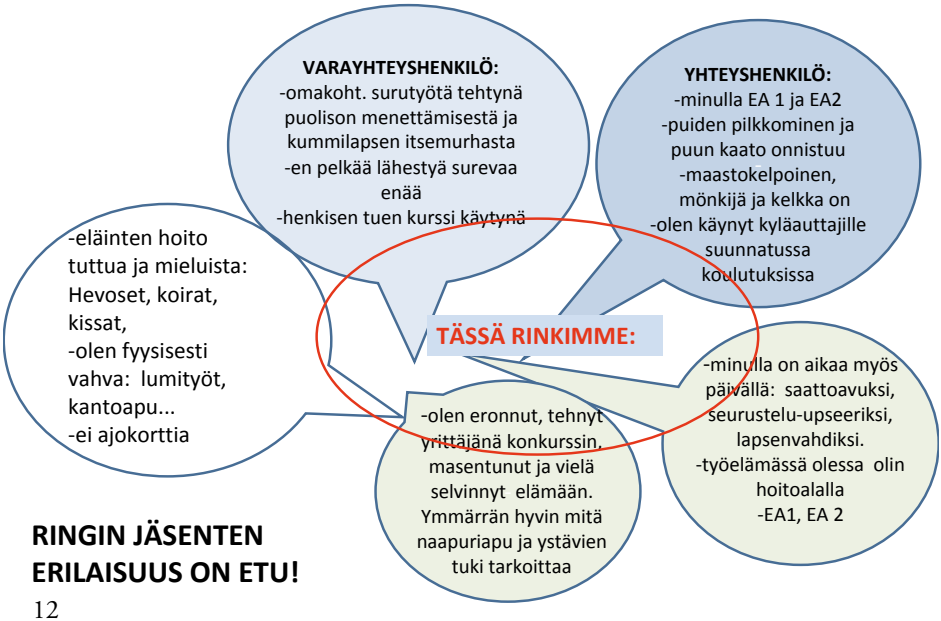

RINGIN JÄSENTEN ERILAISUUS ON ETU!

Ringin on tarpeen toimia jonkun kylässä toimivan yhdistyksen alla (kuva 3). Useimmiten se on kyläyhdistys, mutta se voi olla jokin muukin, esimerkiksi metsästäjät, paikallinen eläkeläisjärjestö, martat jne. Tarkoitus on, että yksittäiset ihmiset eivät toimi irrallaan vaan kytkeytyvät johonkin paikallisyhdistykseen, joka ottaa toiminnan suojiinsa. Jos ringin vetäjä haluaa pois tehtävistään, yhdistys huolehtii, että hänen tilalleen valitaan uusi; näin toiminnalle taataan jatkuvuus. Yhdistyksen kautta toimiminen tuo ryhmälle muitakin etuja, mitä irrallinen ryhmä ei voi saada. Yhdistys voi olla mukana vapaaehtoisia hyödyttävissä hankkeissa tai itse hakea itse koulutustukea tai hankerahaa toimintansa kehittämiseksi ja uusien toimintamallien kokeilemiseksi. Yhdistys voi hakea myös omalta kunnaltaan toiminta-avustusta ja perustella tarvetta mm. vapaaehtoisesti organisoidulla kyläavulla, jonka tekijöitä on tarpeen kouluttaa ja palkita. Kylässä organisoitua paikallisapua ei kannata piilotella, vaan tuoda sitä esille joka paikassa, esimerkiksi yhdistyksen nettisivuilla. ■

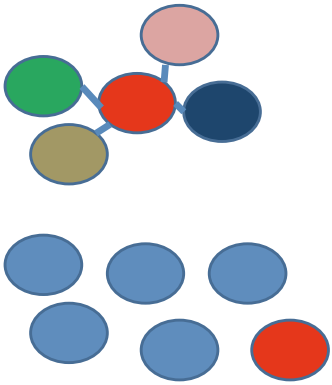

Kyläkohtainen kouluttaminen

YHTEYSHENKILÖn kouluttaminen

NAAPURIAPURINKI

-yhteyshenkilö kokoaa kyläläiset, jotka lupautuvat naapuriavun antoon.

KYLÄN YHDISTYS X

Ringin yhteyshenkilö nimetään kylän yhdistyksen hallituksesta (ringin kokoaja). Jos Yhdyshenkilö haluaa pois, valitaan uusi, rakenne pysyy eikä rinki häviä

Apua omissa verkostoissa

Joka kylässä kannattaa miettiä ennen naapuriaputoiminnan virittelyä, keitä vapaaehtoistyötä tekeviä kylässä jo toimii. Päällekkäistä tai keinotekoista uutta toimintaa ei kannata luoda. Monessa kylässä toimii esimerkiksi metsästysseura, seurakunta, kyläyhdistys, martat jne. Voisiko esimerkiksi martat järjestää tarvittaessa ruokaringin kriisissä kamppailevan perheen tueksi? Voisiko seurakunnan diakoni olla ringin toiminnassa mukana, vaikka vapaaehtoisten toiminnanohjaajan roolissa? Diakonit voivat olla maaseudulla joskus ainoita arjen auttamishaasteita kohtaavia toimijoita, koska muut auttajatahot toimivat suuremmissa keskuksissa. He ymmärtävät usein hyvin kylän vapaaehtoistoimijoiden haasteita. Jos joku kyläläinen toimii Vapaaehtoisen pelastuspalvelun hälytysryhmässä, voisiko hän tulla ringin yhdeksi jäseneksi tai voisiko

koko rinki kouluttautua kokonaisuudessaan Vapepan hälytysryhmäksi, jota voitaisiin hälyttää kylästä viranomaisen tueksi tarvitaessa? Muistihäiriöisen kyläläisen tai kadonneen lapsen etsinnöissä voisi olla etsijöiden paikallistuntemuksesta paljon apua. Jokaisessa kylässä kannattaa siis miettiä ketä vapaaehtoistoimijoita kylässä on ja mitä osaamista heiltä jo löytyy. Helpoimmillaan ringin perustaminen on vanhan apuverkoston koontia ja organisointia uudella tavalla kyläläisten turvaksi.

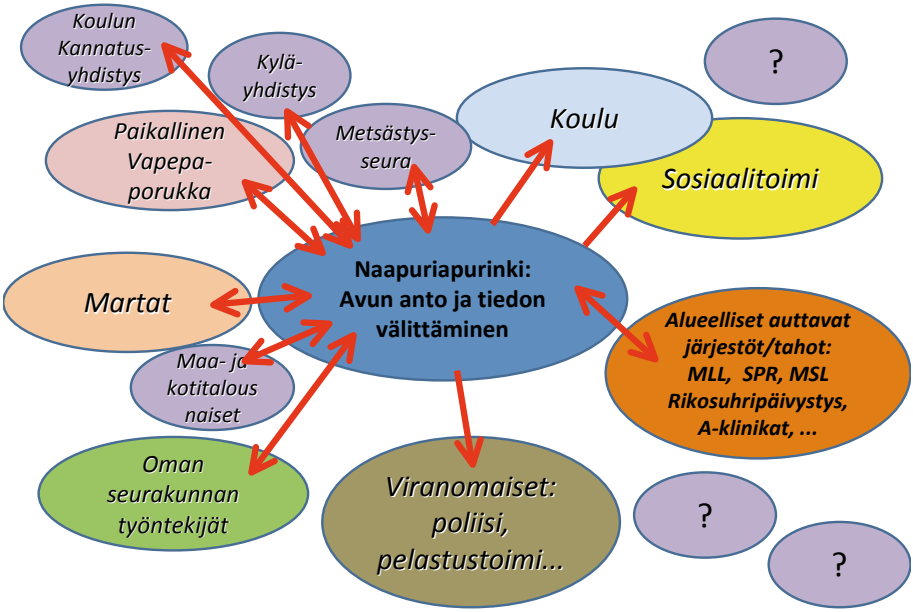

Kuva 4. Malli kylän verkostoista. Punaiset nuolet kuvaavat tiedonvälitystä yhteistyöverkostojen suuntaan. Naapuriapurinkien koulutusmateriaalia 2009 OT.

Kaiken avun ei tarvitse löytyä omasta kylästä. Naapuriapuringin tehtävä on myös välittää olemassa olevaa apua tarvittaessa. Apua välitetään autettavan pyynnöstä tai suostumuksella, ei kenenkään selän takana toimien. Auttaja voi olla joskus tärkeässä roolissa viranomaisen tai muiden auttajien suuntaan tarttuessaan toisen puolesta puhelimeen ja selvittelemällä kenen antama apu voisi auttaa nopeimmin ja osuvimmin missäkin tilanteessa. Joskus voidaan autettavan luvalla soittaa poliisille, sosiaalitoimistoon, rikosuhripäivystykseen tai vaikkapa kriisikeskukseen (Kuva 4). ■

Kyläauttajien kouluttaminen

Organisoitu vapaaehtoistoiminta vaatii aina koulutusta. Kyläpohjaisen avun organisoinnissa vähimmäisvaatimuksena on, että kyläringin vetäjä/vastuuhenkilö on saanut koulutusta tehtäväänsä. Peruskoulutukseksi riittää osallistuminen Suomen Kylätoiminta ry:n organisoimaan kyläauttajien koulutukseen tai jonkun muun järjestön vapaaehtoisille tai tukihenkilöille suunnattuun peruskoulutukseen. Esimerkiksi Maaseudun Sivistysliitto, SPR, mielenterveysseurat, eläkeläisjärjestöt ja monet seurakunnat kouluttavat vapaaehtoisia.

Suotavaa olisi, että kaikki kyläauttamistyötä tekevät saisivat jotain perusteita vapaaehtoistoiminnasta ennen toiminnan aloittamista. Kylä auttaa ja välittää kriisissä -hankkeen aikana rakennettiin koulutusmallia kyläauttajille (liite 3). Mallia voi hyödyntää, kun kylissä mietitään, mitä koulutusta oman kylän auttajille olisi tarpeen järjestää ja ketkä ja mitkä tahot voisivat toimia kouluttajina. Mallista voi poimia omalle kylälle sopivia sisältöjä ja miettiä lähimmät kouluttajat aiheeseen liittyen. Osa kouluttajista tulee paikalle viran puolesta, ja he tekevät valistustyötä ja neuvontaa ilmaiseksi. Osa tulee matkakorvauksilla ja jonkun saattaa saada paikalle hänen meneillään olevan hankkeensa maksamina. Monet järjestöt, oman seurakunnan tai kunnan työntekijät voivat tulla kertomaan toiminnastaan ja palveluistaan ilmaiseksikin, kunhan paikalla on koulutettavia.

Yleensä vapaaehtoisille suunnatut koulutukset ovat ilmaisia. Jos koulutuksesta koituu kustannuksia vapaaehtoiselle, esimerkiksi matkustamisesta ja yöpymisestä, nämä korvataan yleensä osallistujille. Kylärinkiä perustettaessa on hyvä miettiä, millä tavoin oma yhdistys voisi tukea ringin toimintaa ja kyläauttajien kouluttamista. Yhdistyksen kannattaa tehdä tiivistä yhteistyötä oman kunnan (esimerkit 1, 2 ja 3), seurakunnan ja lähellä toimivien yhdistyksiin kanssa, joilla on vapaaehtoisia mukana toiminnassaan. Pienissä kunnissa yhteistyön tekeminen eri vapaaehtoistoimijoiden kanssa on helpompaa, koska toimijoita on rajallinen määrä (esimerkki 3). Kun vapaaehtoistoiminnan resurssit ovat kaikilla toimijoilla rajalliset ja tarve avunantamiseen on kaikkialla kasvava, vapaaehtoisten koulutuksessa ja palkitsemisessa kannattaisi tehdä yhteistyötä. Yhdessä toimimalla vapaaehtoistoiminnan kustannukset saataisiin pidettyä kaikille kohtuullisempana.

Esimerkki 1. Kittilä, Lappi. Kittilän kunta järjesti ensiapukursseja kuntalaisilleen yhteistyössä Revontuli-

opiston kanssa. Kursseja järjestettiin neljässä kylässä tai kyläalueella. Kurssi olisi ollut yksittäiselle kylän yhdistykselle liian kallis järjestettävä. Kunta myös päätti 2011 myöntää sosiaali- ja terveyspuolen budjetista 2000 euroa paikallisten yhdistysten vapaaehtoistoiminnan tukemiseen.

Esimerkki 2. Yläkemijoki, Rovaniemi. Yläkemijoen aluelautakunta tukee naapuriapua organisoivaa eläkeläisjärjestöä antamalla rahallista tukea auttamistyöstä koituneisiin kustannuksiin, esimerkiksi matkakuluihin. Lisäksi aluelautakunnan oma henkilöstö on saanut osallistua

työajan puitteissa kyläauttajille suunnattuun koulutukseen.

Esimerkki 3. Somero, Varsinais-Suomi. Somero on pieni maaseutumainen kaupunki, jossa paljon on aktiivista yhdistystoimintaa. Somerolla toimii noin 70 hengen löyhästi organisoidun vapaaehtoistoimijoiden joukko, jotka tarjoavat monipuolista arjen apua sitä tarvitseville: vapaaehtoiset toimivat erilaisten ryhmien vetäjinä, lukuisien tapahtumien järjestelytehtävissä ja he tekevät lähimmäis- ja ystäväpalvelua koteihin ja palvelukoteihin sekä tarjoavat asiointiapua mm. vammaisille sekä ikäihmisille.

Keskeiset avun tarvetta kohtaavat ammattilaiset ja vapaaehtoistoimintaa organisoivat henkilöt kokoontuvat saman pöydän ääreen yleensä pari kertaa vuodessa päivittämään vapaaehtoistoimintaan liittyviä ajankohtaisia kuulumisia ja miettimään tulevia tapahtumia. Tapaamisissa on ollut mukana Someron seurakunnan diakoniatyöntekijä, kaupungin mielenterveysyksikön työntekijä, kotihoidon esimies, terveyskeskuksen sosiaaliohjaaja sekä vapaaehtoistyöntekijä, joka hoitaa kerran viikossa olevaa vapaaehtoistyön päivystystä. Koulutusten järjestelyissä on ollut mukana myös SPR:n ystäväpalvelun ja 4H:n aktiiveja. Tapaamiset toimivat tehokkaan tiedonvälityksen ohella myös vapaamuotoisena ideariihenä ja vertaistukena kokoontujille. Ryhmä järjestää vapaaehtoistyöntekijöille koulutusta, luentoja, tutustumisia ajankohtaisiin aiheisiin sekä virkistystoimintaa. ■

Haasteita kyläauttamisessa

Kyläauttajille järjestetyissä koulutuksissa käytiin vilkasta keskustelua lähiavun organisoinnin haasteisiin liittyen. Kylät ovat hyvin erilaisia, mutta samankaltaisia kysymyksiä on noussut esiin eri puolilla. Tässä muutamia kysymyksiä ja ongelmia, joita rinkien vastuuhenkilöt tai kyläläiset ovat esittäneet. Ratkaisuehdotukset seuraavat otsikoiden alla.

Avunpyyntö mikä ei ole kriisiauttamista

Joskus avunpyyntö naapuriringille voi olla sen kaltainen, että rinkiläiset joutuvat miettimään, ryhtyvätkö he auttamaan. Ringin kannattaa miettiä etukäteen, minkälaista apua he tarjoavat ja minkälaista eivät. Mikään ei estä sitä, että rinki toimii kriisejä ennalta ehkäisten ja tarjoaa kyläläisille arjen apua laajalla skaalalla jo ennen asioiden kriisiytymistä. Jokin rajanveto avunantamisen suhteen on silti tarpeen tehdä. Yleensä vapaaehtoisryhmät rajaavat kaiken sen avun pois, joka on kotipalvelun tai kotipalveluyrittäjien tarjoamaa. Esimerkiksi naapuriapurinkiläinen ei siivoa säännöllisesti ikäihmisen kotona, vaikka tarvetta olisikin. Kriisiapuun sen sijaan voi sisältyä siivousapukin lyhytaikaisena avunantona.

Kriisiapua on vaikea myydä

Hankkeessa huomattiin, että kriisisanan käyttö naapuriavun markkinoinnissa karkottaa helposti avunpyytäjät. Kyläauttamisessa toimitaan hyvin herkällä maaperällä. Kannattaa siis miettiä, onko kriisi-sanaa tarpeen käyttää, vaikka apua annettaisiin äkillisiin tilanteisiin reagoiden. Asiaa voi myydä lähiyhteisölle muutenkin. Tärkeintä olisi, että kylässä toimisi pienimuotoinen naapuriapu, niin että sitä voisi kysyä kuka tahansa kyläläinen, kun apua kokee tarvitsevansa. Jos avunpyytäjä pelkää leimautuvansa kriisissä olevaksi ihmiseksi, kynnys avunhakemisen voi olla korkea. Sananmuotoja kannattaa hioa yhdessä, kun oman kylän auttamishaluiset saadaan kutsuttua koolle.

Kukaan ei kysy apua, auttajia kyllä olisi!

Vapaaehtoiskoulutuksen käynyt kyläauttaja voi turhautua, mikäli kuvittelee, että ihmiset itse pyytäisivät kriisiapua aktiivisesti ja innostuisivat uudesta tuen muodosta kylässä. Lähiavun keskeinen vahvuus on

ihmisen elämäntilanteen näkeminen läheltä. Se mahdollistaa avun aktiivisen tarjoamisen. Vapaaehtoisia kannattaa kouluttaa sisäistämään arjen valppauden merkitys kyläpohjaisen tuen antamisessa. Apua voi siis tarjota, eikä jäädä odottelemaan sen pyytämistä.

Ihmisiä on vaikea saada toimintaan mukaan

Osa koulutuksissa käyneistä yhteyshenkilöistä on valitellut, että kyläläisiä on hyvin vaikea saada mukaan organisoituun toimintaan. Ihmiset pelkäävät sitoutumista. Tämä on tuttu ongelma kylien vapaaehtoistoiminnassa. Kuvitellun vastuun määrä voi hirvittää. Naapuriaputoiminnasta kannattaisi tiedottaa avoimesti kyläläisille jaettavassa kyläkirjeessä tai -tiedotteessa ja kertoa, mitä auttamistyö tässä tapauksessa tarkoittaisi. Vapaaehtoisille olisi tarpeen korostaa avunantamisen lyhytaikaisuutta kriisiauttamisessa ja myös sitä, että toiminnasta voi jäädä pois, jos näin itse haluaa. Tiedotteissa olisi hyvä käydä ilmi mitä auttajilta vaaditaan; tavallisen ihmisen tiedot ja taidot riittävät maallikkoavun antamisessa.

Joskus tutun ihmisen kautta tullut viesti ei mene perille samalla tavalla kuin ulkopuolisen. Kylä voisi siksi pyytää ulkopuolista ihmistä kertomaan, miten jossakin muussa kylässä naapuriavun organisointia on kokeiltu. Kokemuksesta nousevat arjen esimerkit voivat myös hälventää turhia pelkoja.

Tämä työ kuuluu ammattilaisille

Osa kyläaktiiveista on pelännyt, että kyläauttajat tekevät työtä, joka kuuluisi ammattilaisille, esimerkiksi sosiaalityöntekijöille. Tämä ei missään tapauksessa ole tarkoitus. Tarkoituksena on maallikon antama pienimuotoisen apu arjen tueksi sitä tarvitsevalle kyläläiselle. Koulutuksissa on korostettu, että vapaaehtoinen voi toimia välittäjänä ammattiavun suuntaan, mutta ei voi itse toimia muuta kuin maallikkoapua antaen. Avun välittämiseen tarvitaan aina autettavan lupa. Kyläauttajat eivät korvaa ammattilaisia eikä heidän vastuulleen voi sälyttää ammattilaisen tehtäviä, olipa kylässä saatavan virallisen avun määrä ja taso mitä tahansa. Koulutetut vapaaehtoiset ovat hyvä jatke ammattiavulle, mutta eivät koskaan korvaa ammattilaisia.

Kylässämme toimii jo naapuriapu!

Yllä lausahdus, jota hankkeen työntekijät ovat saaneet joissakin kylissä kuulla, kun ovat käyneet esittelemässä lähiavun organisoinnin mallia. Hyvä, jos toimii! Mutta tarkentavina kysymyksinä ja oman kylän naapuriavun kehittämishaasteiksi voisi esittää; toimiiko se vain tuttujen kesken ja vaatiiko se pitkään kylässä asumista? Koskeeko se kaikenikäisiä kyläläisiä sukuun ja elämäntarinaan katsomatta? Onko naapuriavun antaminen aktiivista vai tarjotaanko apua vasta silloin, kun naapuri saa itsensä liikkeelle jalkaisin tai puhelimitse ja uskaltaa apua kysyä.

Voiko naapuriapurinkejä olla kunnittain vain yksi?

Naapuriapua antavien määrää ei rajoiteta mistään suunnasta, ei kunnan eikä kylätoimijoiden. Tärkeintä on, että kyläläiset tulisivat autetuksi omissa kylissään, ei se, kuinka isoksi rinki on organisoitunut. Rinkejä on kokeilu kyläkohtaisesti ja kahden tai useamman kylän yhteisrinkinä. Useamman kylän yhteisringillä on tavoiteltu tilanteita, jossa avunantamista voisi tehdä ristiin eri kylien välillä niin, että apua voisi ottaa vastaan hiukan oudommaltakin ihmiseltä. Toisaalta useamman kylän yhteisringeissä ringissä olijat saisivat toisistaan vertaistukea.

Mitä jos jotain tapahtuu?

Monet kylässä apua antavat toimivat vapaaehtoisina ilman vakuutuksia. Yhdistyksen, jonka suojissa naapuriapurinkiläiset toimivat, olisi viisasta ottaa vakuutus vapaaehtoisilleen. Vakuutukset eivät ole kalliita, mutta

ne korvaavat vapaaehtoiselle auttamistyössä tai matkalla sattuneet vahingot ja tapaturmat. Jos vahinko kohdistuu kolmanteen osapuoleen, esimerkiksi autettavaan, vakuutus ei kata tätä vahinkoa.

Asiointiapu kyydittämällä

Hyvin tavallinen kyläkulttuurissa käytetty auttamisen muoto on asiointiapu toista kyläläistä kyydittämällä. Organisoidussa auttamistyössä ei voida antaa vapaaehtoisille lupaa tai rohkaista kyydittämiseen. Tämä rajoitus tulee vapaaehtoisten vakuuttamisen ehdoista. Jos kyläläinen antaa siis kyyditysapua toiselle kyläläiselle, on tarpeen kertoa, että asia on molempien suhteen omalla vastuulla.

Kuka maksaa kulut, ilmaiseksi emme voi tätä tehdä!

Vapaaehtoistoiminta maksaa aina sitä organisoivalle toimijalle. Vapaaehtoisen ei kuulu saada kuitenkaan korvausta työpanoksestaan. Korvauskysymykset ovat nousseet esiin kylissä, joissa on ilmeinen asiointiavun tarve ja etäisyydet kuntakeskukseen ovat pitkiä. Kunnan tehtävä on järjestää asiointikyytejä asukkailleen, ei vapaaehtoisten kyläauttajien. Naapuriapua organisoivan yhdistyksen tulee miettiä kuitenkin miten se voisi tukea kyläauttajia ja mitä verkostoja ringin avuksi olisi kytkettävissä. Ks. oppaan kohta s. 16 kyläauttajien kouluttaminen. Hankkeen aikana vapaaehtoiset ovat saaneet koulutusta Suomen Kylätoiminta ry:n järjestämänä. ■

LIITE 1. Malli naapuriapuringin eettisistä periaatteista.

Naapuriapurinkiläinen toimii lähimmäisen roolissa. Auttaminen ei korvaa ammattityötä
Rinkiläinen auttaa toista kyläläistä arkitilanteissa.
Rinkiläinen toimii omana itsenään, omin tiedoin ja taidoin.
Oma elämän kokemus ja persoonallisuus ovat rinkiläisen auttamisen työkaluja.

Naapuriapurinkiläinen on mukana vapaaehtoisesti
Rinkiläinen on toiminnassa omasta halustaan.
Toiminnan pohjana on vilpitön halu auttaa toisia ihmisiä.
Naapuriapuringissä toimiminen on mielekästä ja palkitsevaa kaikille osapuolille.

Ringissä toiminen on suvaitsevaa, tasa-arvoista ja puolueetonta
Rinkiläinen kunnioittaa ihmisten erilaisia taustoja ja mielipiteitä eikä tuputa omia käsityksiä.
Ringissä toimija arvostaa ihmisten ja perheiden itsemääräämisoikeutta.
Rinkiläinen toimii auttamistyössä rinnalla kulkien, kuunnellen, auttaen ja tukien.

Rinkiläiset saavat tukea ja koulutusta vapaaehtoiseen auttamistyöhön
Ringissä toimija saa koulutusta auttamistyöhön.
Ongelmatilanteissa rinkiläisen ei tarvitse yksin kantaa huolta ja vastuuta. Asian voi ottaa puheeksi ringin sisällä.

Rinkiläistä sitoo vaitiolovelvollisuus
Rinkiläinen kunnioittaa autettavaa ihmistä eikä levitä auttamistyössä ilmenneitä asioita muille ihmisille/kyläläisille.
Ringissä toimivan vaitiolovelvollisuus ei pääty, vaikka auttamistyö ringissä päättyy.

LIITE 2: Malli rinkiläisen vaitiolositoumuksesta kyläauttamisessa

NAAPURIAPURINKILÄISEN VAITIOLOSITOUMUS

Minä allekirjoittanut ymmärrän, että kyläläisellä ja hänen lähipiirillään on oikeus yksityiselämän suojaan ja kunnioitan sitä. Ymmärrän olevani vaitiolovelvollinen, jos saan naapuriapuringissä toimiessani tietoja kyläläisen tai hänen lähipiirinsä elämästä enkä näin ollen ilmaise saamiani tietoja ulkopuolisille. Tämä vaitiololupaus sitoo minua vielä, vaikka lopettaisin vapaaehtoistyöni naapuriapuringissä.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus: _____

Nimen selvennös: _____

X kylän naapuriapurinki, osoite.

LIITE 3: Koulutusmalli kyläauttajille. Taulukko on ehdotelma kylille, jotka haluavat parantaa kylän turvallisuutta ja tarjota koulutusta vapaaehtoisille kyläauttajilleen.

PERUSKOULUTUS	KOULUTTAJAT	ERITYISKOULUTUS	KOULUTTAJAT
I Naapuriapuringin perustaminen ja organisointi 2h	Hanketyöntekijä SYTY	I Kadonneen etsinnän aloittaminen 4h	Vapepa
II Kriisissä olevan ihmisen kohtaaminen 4h	Alueellisen kriisikeskuksen työntekijä, hanketyöntekijä SYTY kokemuskouluttaja	II Ikäihmiset 4-8h	Alueellinen muistiyhdistys, Liikenneturva, Suomen vanhusten turvakotiyhdistys ry, SPEK, psykiatrinen sh, psykiatri
III Vapaaehtoisen jaksaminen 4h	Työnohjaaja, vapaaehtoistoimintaa pyörittävän järjestön kouluttaja esim. SPR, Mielenterveysseura, Neuvokas (Rvi), MSL	III Päihde- ja mielenterveys 4h	A-klinikat, Omaiset mielenterveystyön tukena ry, psykiatrinen sh, psykiatri
IV Viranomaiset vapaaehtoisen tukena 3-4h	Poliisi, pelastus ja raja	IV Lapset ja nuoret 4h	Poliisin sosiaalityöntekijä, perheterapeutti, kuntien ja seurakuntien nuorisotyöntekijät
V Järjestöt vapaaehtoisen vahvistuksena 4h	Useat sosiaali- ja terveyspuolen järjestöt	V Vertaistuki 4h	Kriisikeskuksen työntekijä, vertaisryhmän ohjaaja
VI Hätäensiapu- ja alkusammutus-koulutus 12h	SPR, pelastuslaitos tai sopimuspalokunnat	VI Ensiapukurssi EA 1 16h	SPR
		VII Kylän turvallisuussuunnittelu 4h	Projektipäällikkö Eija Leppäjärvi (POSKE)
30h		40h	

Naapuriavun antamisen aloitukseen riittävät peruskoulutuksen moduulit I, II ja III. Suotavaa olisi että kaikista peruskoulutuksen moduuleista koottaisiin noin 30 tunnin paketti. Olisi muutenkin tarpeellista huolehtia siitä että vapaaehtoinen saisi koulutusta säännöllisesti vapaaehtoisena toimiessaan.

Erityiskoulutukset ovat koulutuksia, joita vapaaehtoisille on hyvä järjestää tarpeen ja kiinnostuksen mukaan. Esimerkiksi etsinnän aloittamisen kurssi on saanut vastakaikua monessa kylän yhdistyksessä.

PERUSKOULUTUKSEN SISÄLTÖEHDOTUKSET

I Naapuriapuringin perustaminen ja organisointi

Kuvaus: *Tässä käydään läpi mistä organisoidussa naapuriavussa on kysymys, miten naapuriapua tarjotaan ja annetaan, mitä auttajilta vaaditaan ja minkälaisia asioita kannattaisi ottaa huomioon kun naapuriapua järjestetään. Tässä tuodaan jakoon kokemuksia, joita on kertynyt naapuriapua antavissa kylissä. Kysymyksessä on peruspaketti kylille, jotka aikovat kokeilla naapuriavun organisointia kyläläisille.*

Aika: 1 ilta 2,5h

Kouluttaja: Hanketyöntekijä SYTY

Hinta: 0€

1. Naapuriapuringin organisointi ja perustaminen 1,5h
2. Kylissä kertyneitä kokemuksia naapuriapurinkien toiminnasta 0,5h
3. Naapuriapurinkiläisen eettiset periaatteet 0,5h

II Kriisissä olevan ihmisen kohtaaminen

Kuvaus: *Tässä opitaan ammattilaisen opettamana perusasioita kriiseistä mm. kriisien lajit, miten ihmisen mieli työstää kriisejä ja tilanteista, joita voi joutua kohtaamaan, kun tapaa kriisissä olevaa ihmistä. Maallikkoavun näkökulmaa kriiseihin antaa hankevetäjä, joka kertoo käytännön esimerkkien kautta miten lähellä olevat naapurit tai ystävät ovat auttaneet, kun on havaittu jonkun elävän haasteellisessa elämäntilanteessa. Lopuksi voidaan pyytää paikalle joku menetyksen kokenut, joka on selvinnyt vaikeasta elämäntilanteesta. Hän voi oman kokemuksen kautta kertoa auttamishaluisille, mikä häntä aikoinaan auttoi, kun hän itse oli järkyttynyt ja oli uudessa elämäntilanteessa.*

Aika: 1 ilta 4h

Kouluttajat: Alueellisen kriisikeskuksen työntekijä, hanketyöntekijä (SYTY) ja kokemuskouluttaja.

Hinta: n. 200-300€. Hinta koostuu kriisityöntekijän palkkiosta sekä kokemuskouluttajan matkakorvauksista. Kylän yhdistys huolehtii tiloista ja tarjoilusta.

1. Kriisissä olevan ihmisen kohtaaminen 2h
2. Lähiavun merkitys kriisissä olevalle. Aktiivisen naapuriavun antaminen 1h
3. Kokemus lähiyhteisön tuen merkityksestä menetyksen kokeneelle 1h

III Vapaaehtoisten oma jaksaminen

Kuvaus: *Työnohjaus on osa toimivaa ja organisoitua vapaaehtoistoimintaa. Se on myös vapaaehtoistyötä tekevän oikeus. Toisen ihmisen auttamisessa voi tulla tilanteita, jolloin on tarve kysyä neuvoa tai purkaa mieltään jollekin luotettavalle ja vaitiolovelvolliselle henkilölle. Vaikeita tilanteita ei tarvitse kantaa eikä selvittää yksin. Vapaaehtoisen on tiedostettava omat rajansa auttajana ja ymmärrettävä ja hyväksyttävä ammattilaisten osaaminen ja avuksi pyytäminen.*

Aika: Yksi ilta 3-5h

Kouluttajat: vapaaehtoistyön kouluttajat esim. Lapissa Veli-Matti Ahtiainen (SPR), Anneli Laine (Neuvokas ry), oman seurakunnan diakoni, Unto Matinlompolo (Omatie Ay).

Hinta: kouluttajista riippuen 200-400€

1. Työnohjauksen merkitys kylien vapaaehtoistoiminnassa 1h
2. Auttamisen rajaaminen ja oma jaksaminen. 2h
3. Vapaaehtoisauttajan ja ammattilaisen rajapinta. Kuka tekee mitäkin? 1h
4. Vuorovaikutus toisen auttamisessa 1h

IV Hätäensiapu- ja alkusammutuskoulutus

Kuvaus: *Kylissä virallisen avun saaminen usein kestää etäisyyksistä johtuen. Kyläläisten omat taidot ja neuvokas toiminta hätätilanteessa voivat nousta arvoon arvaamattomaan. Tässä saa hyvän peruspaketin, joka antaa sopivia valmiuksia toimia hätätilanteissa ennen kuin ammattilaiset saapuvat paikalle.*

Aika: yksi päivä ja yksi ilta 12h

Kouluttajat: SPR, pelastuslaitos ja SPEK

Hinta-arvio: Hinta koostuu hätäensiapukurssin hinnasta (n. 870€+kouluttajan matkakulut) sekä sammutinkalustosta koituvista kuluista.

1. Hätäensiavun perusteet 8h (SPR)
2. Alkusammutuskoulutus 3h. Alussa 1-1,5 teoriaa, lopussa sammutusharjoittelua käytännössä.

V Viranomaiset vapaaehtoisen tukena

Kuvaus: *Kyläläisten turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa se, miten ja kuinka nopeasti viranomaisilta pyydettävä apu on saatavissa. Tässä viranomaiset voivat kertoa omalta osaltaan miten ja minkälaisilla resursseilla he toiminta-alueellaan toimivat ja he voivat vastata kyläläisiä askarruttaviin kysymyksiin.*

Aika: yksi ilta 3-4h
Kouluttajat: viranomaiset työnsä puolesta. Viranomaisia täydentämään kannattaa hankkia myös esiintyjä, joka osaa kertoa kylien turvallisuussuunnittelusta. Tämä voi olla sopiva kyläaktiivi ja/tai projektityöntekijä (Esimerkiksi Lapissa Eija Leppäjärvi, Poske).

Hinta: 0€. Tarjoilut ja tilan kustantaa kunta tai kylän yhdistys.

1. Kyläturvallisuus poliisin näkökulmasta 1h
2. Rajan rooli kylien turvallisuudessa 1h
3. Miten pelastustoimi tukee kylien turvallisuutta? 1h

\+ Kylien turvallisuussuunnittelu 1h (järjestön edustaja)

VI Järjestöt vapaaehtoisen vahvistuksena

Kuvaus: *Monet järjestöt auttavat ihmisiä elämän vaikeissa tilanteissa. Osa järjestöistä on hyvin tunnettuja, osa vähemmän tunnettuja. Kylään voisi kutsua tietyn aihepiirin oheen aina myös jonkin auttamis- ja neuvontatyötä tekevän järjestön, jotta erilaiset*

auttamisen kanavat tulisivat kyläläisille tutuiksi. Kun jotain sattuu, ammattilaistenkin antamaa apua voi löytyä yllättäviltä tahoilta. Muutamia yhdistyksiä on alla annettu vain esimerkiksi. Mikä tahansa auttamis- ja neuvontatyötä tekevä järjestö käy tähän.

Aika: 3-4h. Yksi tunti/järjestö yhden illan aikana riittää. (Esimerkkinä sopivasta yhdistelmästä kaksi aihetta: Nuorten päihteiden käyttö 2h + rikosuhripäivystyksen mahdollisuus auttaa 1h.)

Kouluttajat: oman seurakunnan diakoni ja järjestössä työskentelevät ihmiset. Monet järjestöt saavat rahoitusta esimerkiksi Raha-automaattiyhdistykseltä ja työhön kuuluu neuvonta- ja auttamistyötä.

1. Rikosuhripäivystyksen mahdollisuus auttaa 1h
2. Alueellinen muistiyhdistys, syöpäyhdistys 1h
3. Omaiset mielenterveystyön tukena, Omaishoitajat ja läheiset -liitto 1h
4. SPR, MSL 1h

ERITYISKOULUTUKSIEN SISÄLTÖEHDOTUKSET

Erityiskoulutusten tehtävä on syventää vapaaehtoisten tietämystä eri aihealueisiin. Sopivaksi ovat osoittautuneet kolmen neljän tunnin koulutukset, joissa asiantuntija kertoo rajatusta aiheesta ja vastaa vapaaehtoisilta tulleisiin kysymyksiin. Kylät voivat itse miettiä, mistä aiheista he kaipaisivat tätä erityistietoa.

I Kadonneen henkilön etsinnän aloittaminen

Kuvaus: *Kun muistamaton vanhus, pieni lapsi, marjastamaan mennyt matkailija tai hiihtäjä eksyy kylän alueella tai lähiseudulla, paikallisilla ihmisillä, jotka tuntevat kadonneen ihmisen tapoja tai maastoa, on etsinnän kannalta arvokasta tietoa hallussaan. Tässä koulutuksessa opitaan perustietoa mistä etsintä kannattaa aloittaa ja miten sitä tehdään, samoin se miten etsintä organisoidaan systemaattiseksi, jotta kadonnut löydetään.*

Aika: Yksi ilta 4h

Kouluttaja: Vapepa

Hinta: matkakustannukset kouluttajille

1. Mummo hukassa, marjastaja tai hiihtäjä kateissa. Miten etsintä aloitetaan ja organisoidaan tutussa ympäristössä. 4h

II Ikäihmiset

Kuvaus: *Ikäihmisiin liittyvä tieto on osoittautunut kaivatuksi tiedoksi kylissä. Kylät harmaantuvat vauhdilla ja moni kotona asuva vanhus turvautuu kunnallisten palvelujen ohella myös vahvasti lähiympäristöönsä. Näistä aihealuista voi koota ikäihmisiin liittyvän koulutusillan, johon tulijoita varmasti riittää.*

Aika: Yksi 4h tai kaksi iltaa 4h+4h

Kouluttajana: Kouluttajina voivat toimia aihepiiristä riippuen alueellisen muistiyhdistyksen kouluttaja, psykiatrinen sairaanhoitaja, psykiatriaan erikoistunut lääkäri, Liikenneturvan kouluttaja, Suomen vanhusten turvakotiyhdistyksen työntekijä sekä SPEK:n kouluttaja.

1. Perustietoa muistihäiriöistä 2h
2. Ikäihmisen depressio 2h
3. Ikäihmisiin kohdistuva kaltoinkohtelu 1,5h
4. Ikäihmiset ja alkoholi 1h
5. Ikäihminen liikenteessä 1,5h
6. Ikäihmisten asumisturvallisuus 2h

III Päihde- ja mielenterveys

Kuvaus: *Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat arkea jokaisessa kylässä. Kyläläiset kokevat useimmiten neuvottomuutta ja arkuutta tarjota apuaan ihmisille, jotka kärsivät päihde- tai mielenterveysongelmista. Asiallista ja asiantuntevaa tietoa näistä aihepiireistä selvästikin kaivataan. Aiheet ovat paljon keskustelua ja kysymyksiä herättäviä, joten yhteen iltaan ei kannata ottaa kuin yksi aihe/kouluttaja kerrallaan.*

Aika: yksi ilta 2-3h

Kouluttajat: A-klinikat, Omaiset mielenterveystyön tukena, psykiatrinen sh, psykiatri jne.

Hinta: Kouluttajasta riippuen 80-300€.

IV Lapset ja nuoret

Kuvaus: *Miten lähiyhteisö tai kylä voisi tukea lasten kasvua ja kehitystä niin että lapsi ymmärtää että hänestä välitetään. Miten uusi lastensuojelulaki velvoittaa toimimaan? Tarvitseeko vapaaehtoisen tai naapurin nähdä ja kuulla? Tässä koulutuksessa saa perustietoa nuorten päihteiden käytöstä, nuorten normaalista kehityksestä ja mahdollisista mielenterveyden haasteista. Koulutuksessa mietitään myös viranomaisen, kodin ja lähiyhteisön roolia sekä vastuuta lasten ja nuorten kanssa toimimisessa. Tavoite on että mahdollisimman moni aikuinen rohkaistuisi ennakoimaan lasten ja nuorten mahdollisia ongelmia sekä hakemaan apua tarvittaessa.*

Aika: yksi ilta 3-4h

Kouluttajat: poliisi, poliisin sosiaalityöntekijä, perheterapeutti, kuntien ja seurakuntien nuorisotyöntekijät.

Hinta: poliisit kouluttavat työnsä puolesta, mutta on myös maksullisia tahoja. Hinta-arvio 250€.

1. Nuorten päihteiden käyttö 1,5h
2. Uusi lastensuojelulaki. Mitä vastuuta mitä keinoja se mahdollistaa lasten auttamiseksi ja suojelemiseksi? 1,5h
3. Nuori ja murrosikä. Mikä on normaalia murrosikää, mikä voisi olla jotain muuta? 1,5h
4. Puheeksi ottaminen. Mitä teen jos näen lapsen käyttäytymisestä, tekemisistä tai sanomisista jotakin, mistä olen huolissaan? 1h

V Vertaistuki

Kuvaus: *Saman menetyksen kokenutta voi olla helpompi lähestyä, kun ketä tahansa. Erilaiset vertaistukiryhmät voivat auttaa selviämään omasta menetyksestä. Yhteinen*

menetys voi olla lapsensa menettäminen, läheisen itsemurha, kumppanin narsismi, puolison kuolema, oma sairastuminen, avioero, perheenjäsenen alkoholismi jne.

Aika: Kaksi iltaa 2h+2h

Kouluttajat: Monenlaiset erilaiset toimijat tarjoavat vertaistukitoimintaa kuten esimerkiksi kriisikeskukset, seurakunnat, erityislasten omaiset, syöpäyhdistykset, omaiset mielenterveystyön tukena ry, Käpy ry ja Surunauha ry. Paikalle voidaan pyytää sopivan yhdistyksen tai tahon edustaja, joka kertoo vertaistuesta työnsä puolesta tai on itse vertaistukea antava henkilö.

Hinta: Useimmiten esiintyjille riittävät matkakorvaukset.

VI Ensiapukurssi EA 1

Kuvaus: *Ensiapu I:n sisältö ja toteutus on SPR:n suunnittelema. Ensiavun peruskurssi antaa perustiedot ja -taidot auttaa hätätilanteessa ja tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa. Kurssi on voimassa kolme vuotta. Kurssin tarkemman sisällön voi katsoa SPR:n nettisivuilta*

Aika: 16h

Kouluttajat: SPR

Hinta: n. 1600€+kouluttajan matkakulut

VII Kylän turvallisuussuunnittelu

Kuvaus: *Mihin kylän turvallisuussuunnitelmaa tarvitaan? Miksi ja kelle sitä tehdään? Kuka tekee suunnittelua ja kenen kanssa? Tämän koulutuksen tarkoituksena on antaa perustietoa kyläkohtaisen turvallisuussuunnitelmien tavoitteista, tekemisestä ja toteuttamistavoista. Opetus pohjaa konkreettisiin esimerkkeihin miten eri kylissä suunnitelmia on tehty. Perustietoa kylille, jotka haluavat parantaa kyläläisten arjen turvallisuutta.*

Aika: 2-4h

Kouluttajat: Lapin alue: projektipäällikkö Eija Leppäjärvi (Poske) 2012 maaliskuuhun saakka.

Hinta: Hankealueella 0€ tai matkakulut, ulkopuolella luentopalkkio+matkat.

LIITE 4: Yhden kylän turvakortti.

Liepimäjärven ja Kerässiepin **Kyläkortti** arjen turvaksi

Yleinen hälytysnumero	**112**
Myrkytyskeskus	**(09) 471 977**
Sairaala	**(016) 534 111**
LKS, Roi	**(016) 3281**
Sosiaalitoimisto	**040 489 5151**
Muonion kunta	**0400 686 211**
Pappi	**040 757 0047**
Muonion taksiasema	**(016) 532 222**
POLIISI **www.poliisi.fi**	**112**

MUONION POLIISIASEMA	Rikosilmoitusten vastaanotto 8-16	071 87 66155
Lupapalvelut		071 87 66630
Rikosuhripäivystys	www.rikunet.fi	0203 16116
Kela	muonio@kela.fi	020 635 4960
Verotoimisto	www.vero.fi	016 367 6700
Työvoimatoimisto	www.mol.fi	010 604 0079
Omaishoitajien yhdistys	www.omaishoitajat.com	020 7806 541
Kehitysvammaisten tukipiiri	www.kvtl.fi	
SPR/Muonion piste	www.redcross.fi	Jaana Jylhä 040-4109085
Liikenneturva	www.liikenneturva.fi	
Lapin muistiyhdistys ry	www.lapindeme.vuodatus.net	
Lapin ensi- ja turvakotiliitto	www.ensijaturvakotienliitto.fi	
Suomen vanhusten turvakotiyhd.	www.suvantory.fi	
Lapin aluehallintovirasto	www.avi.fi	kirjaamo.lappi@avi.fi
Erityislasten omaiset ry	www.erityislastenomaiset.fi	
Käpy ry	www.kapy.fi	
Pohjois-Suomen syöpäyhdistys ry	www.pssy.org	
Vapaaehtoinen pelastuspalvelu	www.vapepa.fi	Heikki Saarensalmi 044-5537826
Lapin Rajavartiosto/Muonio		071 872 5506 (-5507)

Kylien yhteyshenkilöt:

Marjaana Sieppi 040 556 3991 Liepimä

Leena Korhonen 040 777 7249 Kerässieppi

www.kylatoiminta.fi **Kylä auttaa ja välittää kriisissä -hanke**

Opasta on saatavissa
Suomen Kylätoiminta ry:n toimistosta:

Suomen Kylätoiminta ry
Willa Elsa
Meijeritie 2
25410 Suomusjärvi

Opas on osa Suomen Kylätoiminta ry:n
julkaisusarjaa 1/2011
ISBN 978-952-5626-20-9

Toimittanut: Outi Tikkanen

Painopaikka: Sälekarin Kirjapaino Oy, Somero 2011